

МУЗЕЇ ЛЬВОВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ В КОНТЕКСТІ РАДЯНСЬКОГО ІДЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

М. О. Нестайко

*Львівська Національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
nestayko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6823-9059>*

В. І. Ільницький

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка;
Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
vilnickiy@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-4969-052X>*

Ключові слова: музей, експозиція, мистецтвознавці Львова, ідейно-виховна робота.

Висвітлено культурно-освітню діяльність музеїв Львова через призму ідеологічного виховання. Проаналізовано основні завдання і напрямки культурно-освітньої діяльності львівських музеїв у 1960–1980-х рр. Відзначено, що експозиційно-виставкова діяльність музеїв була одним із найважливіших напрямків роботи мистецтвознавців Львова досліджуваного періоду. Проаналізовані напрямки і методи ведення виставкової діяльності в умовах ідеологічного контролю. Радянська влада систематично вимагала від працівників музеїв постійного вдосконалення та розширення методів «впливу на глядача», під яким розуміла роботу з комуністичного виховання громадян. Важливе значення у цьому контексті надавалось лекційній роботі. Характерною особливістю тематики лекцій було те, що як мінімум третина її була присвячена виключно політичним питанням. У висновках вказано, що виконуючи партійно-політичні рішення у галузі культурного обслуговування населення, мистецтвознавці Львова таким чином створювали собі «безпечний щит» для наукової діяльності, яка могла не зовсім вкладатись в офіційні ідеологічні рамки, але толерувалась з боку влади.

LVIV MID TO LATE XX CENTURY MUSEUMS AS A PART OF THE SOVIET PATRIOTIC EDUCATION FRAMEWORK

M. Nestayko

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

V. Ilnytskyi

*Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University;
National Academy of Land Forces named after Petro Sahaidachnyi*

Key words: museum, exhibition, Lviv art experts, ideological and educational work.

The article investigates Lviv museums' cultural and educational activities through the lense of ideological upbringing. 1960 to 1980ies Lviv museums' cultural and educational activity areas and objectives have been analyzed. It is stated that the museum exhibitions were one of the most important activity areas for Lviv art experts of the period under consideration. Forms and methods of exhibition activities under ideological control have been analyzed - specifically, the Soviet regime persistently demanding from the museum staff to gradually raise impact on the audience thought of as first and foremost the communist upbringing program. Open lectures, at least one third of them focused exclusively on political issues, were considered highly efficient from this perspective. It is concluded that, by following the party and political regulations and cultural policies, Lviv art experts would establish a kind of "protective shield" for research activities barely fitting the official ideological frames yet tolerated by the authorities.

Мистецтво, як і будь-яка інша ділянка духовної культури в Радянському Союзі, було піддане жорсткому партійному диктату і розглядалось владою одним з важливих важелів у комуністичному вихованні громадян. Працівники культурної сфери вважались «бійцями ідеологічного фронту», тому усю професійну діяльність повинні були узгоджувати з головними векторами державної політики у цій галузі. Основні завдання і напрямки культурно-освітньої діяльності художніх музеїв у 1960–1980-х рр. визначались рядом Постанов центральних і місцевих державно-партійних органів влади. Серед них найважливіші: Постанови ЦК КПРС «Про підвищення ролі музеїв у комуністичному вихованні трудящих» (1964), «Про підвищення ідейно-виховної роботи музеїв» (1982); Постанова колегії Міністерства Культури УРСР «Про роль художніх музеїв та художніх відділів історичних та краєзнавчих музеїв в естетичному вихованні трудящих» 28 березня 1972 р. Основними ж нормами, якими керувались музеї у своїй діяльності, в тому числі культурно-освітній, були рішення партійних з'їздів та відповідні їм Постанови і накази Міністерства культури чи Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти. В цьому контексті характерними є приклади формулювань головного змісту роботи музеїв у їхніх річних звітах. Зокрема, у річному звіті про діяльність Львівського музею українського мистецтва (ЛМУМ) за 1976 р. Г. Якущенко писав: «Центральне місце в проведенні масової, науково-освітньої роботи зайняли питання підготовки до гідної зустрічі XXV з'їзду Компартії України та XXV з'їзду КПРС та втілення їх рішень у життя»¹. У звіті Львівської картинної галереї (ЛКГ) за 1979 р. зазначено: «Йдучи назустріч XXVI з'їздові Комуністичної партії радянського союзу, виконуючи рішення XXV з'їзду КПРС, постанови партії та уряду про дальше поліпшення ідейно-виховної роботи, про охорону і збереження цінних народних надбань, що входять в склад музейного фонду СРСР, колектив Львівської картинної галереї взяв участь у відзначенні основних ювілейних дат минулого року – 325-річчя Возз'єднання України з Росією та 40-річчя Возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній Українській Радянській державі у складі Союзу РСР»².

До кінця 1980-х рр. культурно-освітня діяльність музеїв проводилася відповідно до так званих «ленінських принципів комуністичної пропаганди», що передбачали – «поширення марксистсько-ленінської ідеології і формування комуністич-

ного світогляду, виховання комуністичного ставлення до праці, пропаганда ідей інтернаціоналізму та патріотизму, формування моральних якостей особистості, естетична пропаганда, боротьба проти буржуазної та ревізіоністської ідеології»³. Найбільш поширеними формами культурно-освітньої діяльності були: експозиції і виставки, екскурсії, лекції різних видів, університети естетичного виховання, тижні образотворчого мистецтва, дні відкритих дверей, Дні музею на підприємствах, в установах, зустрічі в музеях і поза ними.

Експозиційно-виставкова діяльність музеїв була одним із найважливіших напрямків роботи мистецтвознавців Львова досліджуваного періоду і разом з тим найбільш масовою культурно-освітньою формою роботи з глядачами. Науковий працівник ЛКГ Е. Сафонова наголошувала, що працівники музею формують експозицію «ставлячи перед собою завдання виховувати трудящих у дусі марксистсько-ленінської естетики»⁴. Відтак, попри очевидну відмінність у профілях роботи різних художніх музеїв Львова спільним завданням для них залишалась пропаганда сучасного радянського мистецтва. Тому кожен з них мав обов'язкові його відділи у своєму складі, які піддавались особливо прискіпливому контролю з боку влади. За їхнім станом, наповненням систематично стежило Обласне управління культури і відділи культури обкому, міськкому, райкомів КПУ. Працівники музеїв зобов'язувались перманентно оновлювати експозицію даних відділів, покращувати її матеріально-технічний стан. Так, у 1967 р. відділ радянського мистецтва у ЛМУМ значно розширився за рахунок нових творів у зв'язку з 50-річчям Жовтня. Це були твори графіки, представлені у восьми нових сучасних за формою габльотах, скульптурна трилогія «Земля» В.Борисенка. Також покращено освітлення через встановлення люмінесцентних ламп⁵. Після прийняття Постанови ЦК КПРС «Про політичну роботу серед населення Львівської області» секретар партійної організації ЛМУМ Е. Сержантова наголосила на партзборах 2 січня 1972 р. на необхідності посилення пропаганди радянського мистецтва, яке показує «героїчні будні прекрасного радянського сьогодення»⁶.

Загалом тематика експозицій у музеях напряму пов'язувалась з ідеологічними віяннями у країні,

³ Юрєнева Т. Музееведение. – М., 2004. – С. 470.

⁴ Сафонова Е. Деякі питання наукової пропаганди мистецтва у Львівській картинній галереї // Львівська картинна галерея. Виставки, знахідки, дослідження. – Львів, 1967. – С. 5.

⁵ ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 1011. – Арк. 74.

⁶ ДАЛО. – Ф. 3806. – Оп. 1. – Спр. 25. – Арк. 9.

¹ Державний архів Львівської області. – Ф. 1338. – Оп. 1. – Спр. 2267. – Арк. 37.

² ДАЛО. – Ф. 1338. – Оп. 1. – Спр. 2589. – Арк. 90.

стаючи рупором політичних міфів про інтернаціоналізм, «дружбу народів», формування єдиного «радянського народу», «кризу буржуазного Заходу», зокрема його мистецтва. Новий спалах такої заполітизованості в експозиційно-виставочній діяльності музейних працівників розпочався після прийняття вже згаданої Постанови ЦК КПРС «Про політичну роботу у Львівській області» (1971). Зокрема, уже на початку 1972 р. у Музеї етнографії та художнього промислу (МЕХП) з метою пропаганди «інтернаціоналістичних зв'язків» культур країн соцтабору, затверджено план виставки прикладного мистецтва Вірменії, Естонії, Литви. Також щомісяця в музеї почали влаштовувати виставку літератури про мистецтво «братніх республік»¹. Після прийняття Постанови ЦК КПРС «Про відзначення 325-річчя возз'єднання України з Росією» (1978) на партзборах ЛКГ 23 листопада 1978 р. прийнято рішення поновити експозиції відділів радянського та дорадянського мистецтва, створити спеціальний розділ в експозиції народного мистецтва з метою відобразити «спільну боротьбу і дружбу українського та російського мистецтва»². У 1979 р. в ЛКГ відкрито виставку творів 720 художників до 40-річчя возз'єднання Західної України з УРСР під назвою «В сім'ї радянських братів-народів»³.

Висвітлення «керівної і спрямовуючої ролі КПРС» у експозиціях музеїв теж було одним із напрямків роботи мистецтвознавців Львова. Наприклад, у 1970 р. у МЕХП відкрито постійно діючу експозицію «КПРС – будівник і організатор комуністичного будівництва в СРСР»⁴. В цьому контексті слід розглядати і створення популярних на той час виставок до з'їздів КПРС, що можна розглядати прямим виконанням партійних рішень. Наприклад, високу оцінку партійного керівництва області отримали проведені у 1975 р. в ЛКГ виставки присвячені XXV з'їздові КПРС «Слава праці» і «Від з'їзду до з'їзду», в основу яких лягли твори львівських художників за останні п'ять років⁵. У 1980 р. в ЛКГ проведено обласну художню виставку під назвою «Ми будемо комунізм», присвячену XXVI з'їзду КПРС⁶.

Вагомим чинником, який впливав на тематичну спрямованість виставок у відділах радянського мистецтва було святкування червоних дат радянського календаря. Вони проходили досить пафосно та за участі великої кількості представників місцевих партійно-державних органів.

Найчастіше їх також організовували на виконання відповідних постанов місцевої влади. Зокрема, 13 грудня 1968 р. секретаріат Львівського обкому прийняв рішення «Про заходи щодо поліпшення змісту експозицій області» до 100-річчя з дня народження Леніна. Як наслідок МЕХП у 1970 р. підготував виставку «В.І. Ленін у народному мистецтві», а у ЛМУМ відкрито експозицію до 100-річчя Леніна і створено окремий Ленінський зал⁷.

Особливу роль у цьому контексті відігравала ЛКГ. Статус найбільшого музею Львова та одного з найбільших музеїв УРСР зобов'язував її до особливо ретельної підготовки до відзначення ювілейних дат. Часто саме виставкові зали музею ставали місцем організації великих обласних та республіканських виставок, які мали виразне політичне забарвлення. Зокрема, до 50-річчя утворення СРСР у ЛКГ відкрито виставку «Квітуха Радянська Львівщина» (1972)⁸. У 1975 р. в ЛКГ відбулась міжобласна виставка до 30-річчя визволення Львівщини від німецьких військ. Її оглянули всі керівники партійної організації міста⁹. Виставка до 60-річчя Жовтня в ЛКГ мала назву «По Ленінському шляху» (1977)¹⁰. У 1978 р. в ЛКГ проведені виставки до 60-річчя Радянської армії і військово-морського флоту «60 героїчних років» і «Монументальне мистецтво Львівщини» до 60-річчя Ленінського плану монументальної пропаганди¹¹. Жовтень 1979 – травень 1980 р. у ЛКГ виставки до 110-річниці Леніна, 35-річчя Перемоги, 40-річчя возз'єднання¹².

Відкриття нових експозиційних залів також приурочувалось до ювілейних дат, що надавало цим заходам ідеологічного характеру. Наприклад, Виставковий зал ЛКГ у костелі Кларисок на пл. Митній відкрили 4 листопада 1978 р. до річниці Великої Жовтневої соціалістичної революції¹³. Відповідною була й назва експозиції, яку представили першим глядачам («Наш сучасник»). Під час її підготовки, Б. Возницький наголошував працівникам музею: «Повинні бути представлені кращі твори кращих львівських художників, щоб тема праці, тема краси і благородства, високої ідейної свідомості радянської людини прозвучала на виставці по-новому і вичерпно»¹⁴.

⁷ ДАЛО. – Ф. 3806. – Оп. 1. – Спр. 23. – Арк. 22.

⁸ ДАЛО. – Ф. 505. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 49.

⁹ ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 15. – Арк. 35.

¹⁰ ДАЛО. – Ф. 1338. – Оп. 1. – Спр. 2341. – Арк. 16.

¹¹ ДАЛО. – Ф. 505. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 34.

¹² ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 21. – Арк. 65.

¹³ ДАЛО. – Ф. 505. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 50.

¹⁴ ДАЛО. – Ф. 505. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 50.

¹ ДАЛО. – Ф. 9911. – Оп. 1. – Спр. 21. – Арк. 7.

² ДАЛО. – Ф. 3806. – Оп. 1. – Спр. 31. – Арк. 97.

³ ДАЛО. – Ф. 505. – Оп. 1. – Спр. 20. – Арк. 26.

⁴ ДАЛО. – Ф. 9911. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 38.

⁵ ДАЛО. – Ф. 505. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 16.

⁶ ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 21. – Арк. 51.

Прискіпливу увагу партійно–державних органів привертали і експозиції інших художніх музеїв Львова. Наприклад, 9 квітня 1972 р. на партзборах ЛМУМ з подачі Львівського міськкому КПУ розглядали питання про лист комуніста Оборіна (повне ім'я в документі не зазначено) до партійних органів міста, в якому йшлося про те, що в експозиції музею, на виставці творів О. Новаківського є портрет лікаря Івана Куровця – колишнього міністра в «контрреволюційному» уряді ЗУНР. Інші зауваження адресанта зводились до того, що експлікація і етикетаж виставки виготовлені тільки на українській мові, немає уточнень до експонованого портрета В.І. Леніна. Усі присутні на зборах визнали, що це є наслідком «політичної помилки», прояву «аполітичності». Як наслідок портрет довелося зняти. Етикетаж зроблено російською мовою, проведено бесіди з екскурсоводами. На майбутнє, як зазначав Г. Якущенко, працівникам музею слід добре вивчати питання того, хто зображений на картинах¹. Однак, на цьому історія з портретом І. Куровця не закінчилась. Львівський міськком, з'ясувавши ім'я відповідального за підготовку виставки, яким був мистецтвознавець В. Островський, вирішив спеціально розглянути це питання на зустрічі з науковою та мистецькою інтелігенцією Львова у Ленінському РК наступного року, де В. Островського звинуватили в «аполітичності» і піддали гострій критиці².

Виставки, які пропагували альтернативне до офіційного бачення мистецтва, за наказом партійних органів одразу знімали. Зокрема, Б. Возницький згадував, що така доля спіткала виставки творів Теодозії Бриж та Володимира Патики в ЛКГ, яких влада охрестила «формалістами»³.

Експозиційно-виставкова та відповідна їй експертна робота були головними та не єдиними засобами масової роботи музеїв у той час. Радянська влада систематично вимагала від працівників музейної сфери постійного вдосконалення та розширення методів «впливу на глядача», під яким розуміла роботу по комуністичному вихованню громадян. Важливе значення у цьому контексті надавалось лекційній роботі. Характерною особливістю тематики лекцій було те, що як мінімум третина її була присвячена виключно політичним питанням. Зокрема, у 1975 р. викладачі Львівського Державного інституту прикладного і декоративного мистецтва (ЛДІПДМ) прочитали 282 лекції у Львові та області, з них 192 присвячені питанням естетики, історії і теорії мистецтва, решта – на по-

літичні теми (радянський патріотизм, матеріали з'їздів, пленумів ЦК, про дружбу народів, інтернаціоналізм, ворожу буржуазну ідеологію, історія КПРС). Кафедра історії мистецтв разом з кафедрою марксизму–ленінізму змушені були рецензувати всі лекції⁴. У 1970 р. з 124 лекцій, прочитаних співробітниками МХП лише 51 були присвячені українському і світовому мистецтву, 27 – матеріальній і духовній культурі українського народу, решта – політичні (на атеїстичну тематику, про КПРС, відображення образу Леніна)⁵. У 1974 р. з 260 прочитаних лекцій працівниками ЛМУМ 196 – на радянську тему⁶. При чому керівництво музеїв не раз ставило питання про збільшення питомої ваги «політичних» тем у прочитаних лекціях⁷.

В окремих мистецтвознавчих осередках Львова для працівників існували навіть своєрідні «лекційні квоти». Зокрема, у 1976 р. дирекція ЛКГ постановила, що кожен науковий працівник має виконати річний план – 22 лекції «незалежно від того, чи хворів чи був у відпустці»⁸. Атмосфера у ЛМУМ щодо цього була трохи ліберальнішою, однак кожен науковець, плануючи свою річну роботу, також зобов'язувався включити у неї начитку ряду лекцій. За невиконання плану науковців піддавали жорсткій критиці на партійних зборах. Зокрема, у наприкінці 1968 р. попередження з цього приводу отримали мистецтвознавці П. Жолтовський, Л. Суха, І. Сенів, які не виконали індивідуальні плани по лекціях⁹.

Ще одним методом масової роботи музеїв було святкування «Тижня образотворчого мистецтва», присвяченого Дню художника, який традиційно відзначали у квітні кожного року. Основну роботу в організації цього свята проводила Спілка художників України (СХУ), художні музеї Львова лише координували свої дії з нею. Про місце цього заходу в ідеологічному вихованні яскраво свідчать протоколи засідань СХУ, на яких обговорювались заходи з метою його проведення. В одному з них (1967) зазначалось: «Проведення тижня образотворчого мистецтва стало в нашій країні святом ленінських ідей, втіленням в життя його грандіозних планів культурного будівництва... глибокого розкриття засобами образотворчого мистецтва станів боротьби і перемоги радянських людей у всіх галузях економіки і культури»¹⁰. Основними формами його проведення були Дні відкритих

⁴ ДАЛО. – Ф. 9911. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 43.

⁵ ДАЛО. – Ф. 3806. – Оп. 1. – Спр. 27. – Арк. 88.

⁶ ДАЛО. – Ф. 9911. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 74.

⁷ ДАЛО. – Ф. 505. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 63.

⁸ ДАЛО. – Ф. 9911. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 74.

⁹ ДАЛО. – Ф. 1694. – Спр. 316. – Арк. 35.

¹⁰ ДАЛО. – Ф. 1338. – Оп. 1. – Спр. 823. – Арк. 70.

¹ ДАЛО. – Ф. 3806. – Оп. 1. – Спр. 25. – Арк. 35.

² ДАЛО. – Ф. 1338. – Оп. 1. – Спр. 1777. – Арк. 15.

³ ДАЛО. – Ф. 1838. – Оп. 1. – Спр. 66. – Арк. 44.

дверей у музеях, стаціонарні і пересувні виставки, екскурсії в майстерні митців, зустрічі з ними у музеях, або у школах, інститутах, на заводах, підприємствах, чи в інших установах, читання лекцій, проведення конференцій. Зокрема, у ЛМУМ під час проведення «Дня художника» у 1965 р. окрім перелічених заходів, наприкінці відбулась ще й художня лотерея, а для художників – вечір-концерт¹. Проведення такої лотереї стало своєрідною візитною карткою ЛМУМ. Так, у 1967 р. під час такої безкоштовної лотереї розіграно понад 100 творів графіки та декоративного мистецтва². Мистецтвознавці Львова брали активну участь не лише в організації таких заходів, вони ставали активними їх учасниками. Зокрема, наукові працівники ЛКГ у 1977 р. зустрічались із молоддю, робітниками, працівниками сільського господарства, військовими, виступаючи із доповідями про розвиток образотворчого мистецтва в минулому і на сучасному етапі³.

Головною особливістю роботи музеїв з працівниками сільського господарства було те, що більшість заходів були виїзними. Популярною формою роботи в цьому напрямку була організація пересувних виставок і читання на їхньому фоні лекцій у різних колгоспах. Наприклад, у 1969 р. такі заходи працівники ЛМУМ провели у колгоспі «Іскра» Старосамбірського р-ну, колгоспі ім. Мічуріна Буського району⁴. Ще однією формою роботи з жителями села було проведення «Дня мистецтва». Таке свято у 1967 р. спільно з обкомом КПУ провела ЛКГ у с. Свірж Перемишлянського району⁵.

Активізації роботи музеїв на селі сприяли відповідні урядові постанови у галузі культурного обслуговування сільського населення. Зокрема, 25 лютого 1971 р. Міністерство культури УРСР видало наказ «Про заходи поліпшення роботи музеїв республіки серед сільського населення». 28 квітня 1971 р. з цього приводу відбулась виробнича нарада наукових працівників ЛКГ, на якій прийнято ряд заходів з метою виконання постанови, у які входили: екскурсії, дні відкритих дверей для трудівників села, плани тематичних лекцій і бесід в сільській місцевості, використовуючи сучасні технічні засоби (плівкові діапозитиви, діафільми, портативні фільмоскопи), підготовка виставок репродукцій і оригіналів з фондів ЛКГ для виїздів, прочитати 5 лекцій на селі – 5 на кожного працівника, регулярно

приймати участь у виїзді спілки лекторів т-ва «Знання» (раз в місяць), приймати участь в авто агітпоїздах під час збору врожаю, організувати музей в сільській місцевості – Олеський замок, налагодити роботу ЛКГ в Палаці культури села Кизлів Кам'яно-Бузького району, організувати музей у сільській школі (с. Гологори), підготувати матеріали, пропагуючи роботу ЛКГ, перевірити роботу ленінських кімнат і Ленінських музеїв у селах Пустомитівського і Перемишлянського районів і дати їм методичні консультації⁶.

ЛМУМ на виконання цих заходів протягом першого півріччя 1971 рр. організував у сільській місцевості 8 виставок. Мистецтвознавці Р. Чугай, В. Откович, В. Цвірінькало, Е. Сафонова прочитали сукупно 12 лекцій. Організовано відвідування музею колгоспниками Турківського і Сколівського районів (всього 64 екскурсії)⁷.

Окремою категорією населення, з якою працювали музеї були робітники фабрик, заводів, підприємств. Специфіка роботи з цією категорією населення відображалась у тому, що кожен музей визначав для себе кілька планових пріоритетних об'єктів, з якими працював у той чи інший звітний період. Наприклад, у 1970 р. основні зусилля працівників ЛКГ були спрямовані на роботу з працівниками заводу «Точелектроприлад», у 1971 р. – з заводом «Теплоконтроль»⁸.

Культурно-освітня робота музеїв з військовослужбовцями часто проходила в рамках шефської роботи музеїв над військовими об'єктами. Хоча форми роботи були досить традиційними. Зокрема, в одній з військових частин ЛКГ у 1973 р. організувала постійно діючий лекторій, де прочитано 20 лекцій і влаштовано виставку⁹. ЛМУМ у 1973 р. при госпіталі прикордонних військ також відкрив постійно діючий лекторій з історії радянського образотворчого мистецтва¹⁰. Поширеною формою роботи з військовими була організація Днів відкритих дверей у музеях. Зокрема, у 1967 р. у ЛМУМ під час їх проведення для військових читали лекції, а для офіцерів штабу ПрикВО організовували зустрічі з художниками¹¹. В ЛКГ у 1973 р. дні відкритих дверей для воїнів організовано 31 січня, 19 лютого, 15 квітня. В рамках цього прочитано 20 лекцій, в яких особливу увагу звернуто на проблеми «сучасного мистецтва соціалістичного реалізму, його багатонаціонального характеру»¹².

⁶ ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 1520. – Арк. 16.

⁷ ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 1520. – Арк. 9.

⁸ ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 1850. – Арк. 12.

⁹ ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 1850. – Арк. 1.

¹⁰ ДАЛО. – Ф. 3806. – Оп. 1. – Спр. 20. – Арк. 76.

¹¹ ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 1850. – Арк. 2.

¹² ДАЛО. – Ф. 1338. – Оп. 1. – Спр. 823. – Арк. 93.

¹ ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 1011. – Арк. 73.

² ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 2403. – Арк. 122.

³ ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 1197. – Арк. 71.

⁴ ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 1011. – Арк. 135.

⁵ ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 1520. – Арк. 3-4.

Робота з військовими особливо активізувалася у дні їхніх професійних свят. Зокрема, у 1965 р. до 20-річчя Перемоги працівники ЛКГ провели для військових 130 екскурсій, прочитали 9 лекцій у військових частинах, для воїнів Львівського гарнізону експонували виставку творів радянських художників, присвячену цій даті, провели теоретичний семінар для слухачів Вищого Військово-політичного училища на тему: «Роль образотворчого мистецтва в естетичному вихованні радянського воїна» і в його стінах під час вечора «Культпросвітпрацівник – людина творчої праці» організовано виставку з оригінальних творів радянського живопису», провели дві зустрічі офіцерів та солдат Львівського гарнізону з митцями Е. Миськом, О. Борецьким та ін., у Дрогобицькому будинку офіцерів організували виставку живопису львівських художників¹. Слід зазначити, що музеї кожного року влаштовували низку заходів до свята 9 травня. Зокрема, у ЛМУМ частиною заходів були зустрічі з учасниками війни – Героями Радянського Союзу. 9 травня 1973 р. в ЛМУМ організовано виставку художників-ветеранів ВВВ, на фоні якої відбулись зустрічі художників-фронтовиків з учнівською і студентською молоддю. Загалом того року музеї провели 27 таких зустрічей². Під час святкування 50-річчя прикордонних військ у 1968 р. ЛМУМ для прикордонників організував безкоштовну лотерею, зустріч прикордонників з автором на персональній виставці Я. Чайки, ряд зустрічей з художниками у музеї, лекції у військових частинах, частина з яких мали виразне ідеологічне забарвлення: «Образ В.І. Леніна в українському образотворчому мистецтві», «Образ радянського воїна в образотворчому мистецтві», «Великий Жовтень в українському образотворчому мистецтві»³. В музеях широко відзначали День Перемоги і День Радянської армії.

Таким чином, оскільки більшість мистецьких центрів Львова були художніми музеями, то культурно-освітній напрям роботи мистецтвознавців відігравав значне місце у їхній професійній діяльності. Разом з тим ставав важливою сферою інтересів партійно-державних органів, які вбачали у мистецтві ефективний важіль комуністичного виховання громадян. Основними вимогами, які влада ставила до мистецтвознавців у галузі науково-освітньої роботи були: пропаганда комунізму, внутрішньої і зовнішньої політики СРСР, історії КПРС, радянського способу життя, радянської культури, боротьба з «українським буржуазним націоналіз-

мом», християнством. Особливої актуальності ці вимоги набували у зв'язку з наростанням суспільно-політичної та економічної кризи в СРСР часів застою, а також зумовлювались перманентним протистоянням радянського режиму країнам Заходу в умовах холодної війни. На виконання поставлених владою завдань працівники мистецьких установ змушені були шукати ефективні способи і форми їхнього втілення, найбільш поширеними серед яких були: виставки, лекції, університети естетичного виховання, зустрічі з митцями, Дні відкритих дверей, Тиждень образотворчого мистецтва, участь у мистецьких святах, виступи на радіо – і телебаченню, статті у пресових виданнях. Поряд з масовими формами пропаганди у практику культурно-освітньої діяльності мистецтвознавців входив широкий арсенал засобів для індивідуальної роботи з різними категоріями населення. Можемо стверджувати, що виконуючи партійно-політичні рішення у галузі культурного обслуговування населення, мистецтвознавці Львова таким чином створювали собі «безпечний щит» для наукової діяльності, яка могла не зовсім вкладалась в офіційні ідеологічні рамки, але толерувалась з боку влади.

References

- Derzhavnij arhiv Lvivskoyi oblasti. F. 1338. – Op. 1. – Spr. 2267.
Pilip'yuk V., Lubkivskij R. Volodar kam'yanogo persnya / Vasil Pilip'yuk, Roman Lubkivskij. – Lviv: Vid-vo «Svitlo j tin», 2012.
Safonova E. Deyaki pitannya naukovoyi propagandi mistectva u Lvivskij kartinnij galereyi. *Lvivska kartinna galereya. Vistavki, znahidki, doslidzhennya*. Lviv, 1967. S.5–8. 31.
Yureneva T. Muzeve-denie. M., 2004. 560 s.

Received 30 June 2020

Accepted 15 July 2020

¹ ДАЛО. – Ф. 1338. – Оп.1. – Спр. 1841. – Арк. 65.

² ДАЛО. – Оп. 1. – Спр. 1115. – Арк. 124.

³ Пилип'юк В., Лубківський Р. Володар кам'яного персня. – Львів: Вид-во «Світло й тінь», 2012. С. 61.